

צווי הרחקה: אמצעי לגיטימי או חרב פיפיות???

הלל אביחי (Ph.D; LL.B)

אלימות במשפחה הינה תופעה שאינה חריגה בנוף הזוגיות. בעוד אלימות מילולית ו/או רגשית אינה טאבו של צד אחד, הרי שאלימות פיזית בדרך כלל הינה חד-כיוונית: גבר כלפי אשה (בשים לב- גבר, ולא בהכרח בעל). במקרים מעין אלה, יש לגלות אפס סבלנות בין אם מדובר באלימות של גבר כלפי אשה, או גבר כלפי ילדים. בצער רב יש לומר, אלימות במשפחה היא מראה של החברה הישראלית: מקבץ גלויות, עירוב תרבויות, מזג מזרח-תיכוני ו"כבוד"- כל אלה הינם קוקטייל מסוכן, לעיתים קטלני.

אלימות במשפחה מוגדרת כהתעללות נפשית, פיזית או מינית של בן משפחה אחד באחר עפ"י החוק למניעת אלימות במשפחה התשנ"א – 1991. נקבע, כי במקרה של אלימות במשפחה, בן זוג רשאי לפנות לבית המשפט לענייני משפחה בבקשה להרחיק את בן הזוג האחר (במקרים מסוימים הורה או ילד).

לרשות האשה הנפגעת (יודגש בשנית: ישנה גם אלימות בכוון הנגדי- אשה כלפי גבר, אולם מדובר במקרים חריגים) עומדים כלים שונים על מנת להתגונן בפני גבר אלים. אחד הכלים הלגיטימיים הינו השימוש בצו הגנה או צו הרחקה.

אשה המתלוננת כנגד בן-זוגה, עשויה לזכות בסעד מידי המוצא את ביטוין במתן צו הרחקה לגבר האלים. צו כזה ניתן לתקופה ולתיחום גיאוגרפי. יודגש: כאשר צו הרחקה ניתן על פי דין וכאשר הנסיבות מצדיקות זאת- הרי מדובר בכלי ראוי. ברם, לא אחת אנו עדים לשימוש נלוז וציני בנשק צו ההגנה/הרחקה.

כאשר אשה מבקשת לזרז הליכי גירושין, או ברצותה לנקום בבן-זוגה בשל אין ספור אמתלות, כל שעליה לעשות הוא לפנות לתחנת המשטרה הקרובה ולהגיש תלונה בגין אלימות במשפחה. במקרה דנן, אצבעה של המשטרה קלה על ההדק, הרבה יותר מאי-עשייה. בשל רגישות הנושא והמודעות הגבוהה, לא אחת אנו עדים להגשת כתב אישום פלילי כנגד הבעל אף על

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616

למידע נוסף: www.ex-court.co.il

דוא"ל: ha6669@zahav.net.il

פי שלא בהכרח נעברה עבירת אלימות. בעקבות תלונת השווא, הבעל עלול לבלות מספר ימים במעצר, לפי החלטת המשטרה. אם יתברר בהמשך כי יש אמת בתלונה עלול הבעל לבלות תקופה לא מבוטלת מאחורי סורג ובריח. בנסיבות כאלה, מדובר בענישה ראויה.

מנגד, כאשר מוגשת תלונת שווא, עלול הבעל כאמור לבלות מספר ימים במעצר הגם שלא היו דברים מעולם.

זאת ועוד: המשטרה אינה גונזת את התלונה באופן אוטומטי, גם אם המתלוננת חוזרת בה. אכן, ייתכן והסיבה היא משום שישנם בעלים המאיימים על נשותיהם ועל כן המשטרה אינה ממהרת "לסגור את התיק". הדבר נכון, מידתי וראוי כשמדובר בתלונת אמת. עניינינו כאן- בתלונת שווא.

לחילופין, האשה יכולה לפנות לבית המשפט בדרישה להוצאת צו הרחקה כלפי הבעל.

בהינתן צו הרחקה כזה, משמעות הדבר אינה רק תיחום פיזי, אלא גם פגיעה קשה, לעיתים בלתי הפיכה במעמדו של הגבר. במדינה קטנה כשלנו, כאשר אינפורמציה מתפשטת במהירות האור (וכמובן אי אפשר בלי "טלפון שבור"), הידיעה על מתן צו הרחקה תפגע אנושות בפרנסתו של הגבר, ביוקרתו ועוד שלל השלכות כבדות משקל, אשר תקבלנה משמעות רבתי אם מדובר בתלונת שווא.

בצער רב יש לומר, כי נשק ההגנה בדמות צו הרחקה הפך לנשק התקפה החורג לעיתים מכל אמת מידה ראויה.

נשאלת השאלה: מהו דינו של בעל מכה? התשובה מן הסתם תהיה אישום פלילי ואף מאסר. ומאידך: מהו דינה של אשה שהגישה תלונת שווא?

אכן, ברמת התיאורטית, ישנן סנקציות אשר הרשות השופטת יכולה להחיל על האשה בגין הגשת תלונת שווא:

אם בית המשפט השתכנע כי מדובר בתלונת שווא, הוא עשוי לחייב את האישה בהוצאות גבוהות כמו גם פיצוי לבעל בגין ההוצאות שנגרמו לו עקב הגשת תלונת השווא וכן פיצוי בגין עוגמת נפש.

בנוסף, אם תלונת השווא הוגשה כחלק מטקטיקה של לחץ על הבעל בהליכי גירושין (תופעה נפוצה!) הרי שהערכאה אשר בפניה נדון העניין קרי: בית המשפט לענייני משפחה או בית הדין הרבני, עשויים לפסוק לטובת הבעל בנושאים השונים.

הבה נניח כי העניין הגיע להליך פלילי. אם בית המשפט הודן באשמתו של הבעל השתכנע כי מדובר בתלונת שווא, הוא יוכל, במקרים חריגים, להטיל את הוצאות ההגנה של הבעל, על המתלוננת (סעיף 81 לחוק העונשין).

בכל המקרים: תלונה כוזבת ועלילת שווא הינן עבירה פלילית (סעיפים 236-244 לחוק העונשין). המשטרה יכולה לחקור את העניין ולהעמיד לדין את האישה בגין תלונת השווא. אם אכן המשטרה עושה זאת- זו כבר שאלה נפרדת...

הפרקטיקה מוכיחה כי בתי המשפט נוטים להקל עם אשה המגישה תלונת שווא נגד בעלה, ולעיתים אינם מחייבים אותה בהוצאות. דוגמא: ת"פ (רחובות) 1460/04-בית המשפט דחה את תלונת האשה בגין אלימות. עיון בפסק הדין לא מציין כי האשה מחוייבת בהוצאות משפט, שלא לדבר על הוצאות שכר טירחת עורך הדין ששכר הבעל אשר נגדו הוגשה התלונה. בית המשפט צוטט באומרו כי "...עדותו של הנאשם היתה עדות נרגשת וכואבת, וקשה היה שלא להתרשם מכנותם של הדברים, כפי שלא ניתן כאמור להתעלם מכך שהגרסה עקבית ואחידה."

השאלה המתבקשת: מדוע אשה אשר הגישה תלונת שווא נגד בעלה, והתלונה הוכחה כחסרת בסיס (ולא רק מחמת הספק!) לא תשא בתוצאות לרבות ענישה פלילית ומאסר בגין תלונת שווא, במקרים בהם ישב הבעל במעצר לחינם? האם עובדת היות האם האפוטרופוסית של הילדים (כמו האב...) או באם בהסכם גירושין נקבע כי הילדים במשמורתה, מעניקה לה תעודת ביטוח כנגד ענישה פלילית? אך גם ללא עובדת היותם של ילדים בתמונה, מדוע לא תשלם האשה על מעשיה במאסר, כפי שנפסק כלפי הבעל?

התשובה ניתנה בשנת 1996 : פרקליטת המדינה דאז, עדנה ארבל, ניסחה הנחיית פרקליטות (הנחיה 2.5-"מדיניות התביעה בהעמדה לדין של עד תביעה ושל קורבן עבירת מין או אלימות שחזר בו במשפט מעדותו

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616

דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

במשטרה") שאותה המשטרה מפרשת כפטור גורף לנשים מהגשת כתב אישום בגין תלונות שווא.

דעת המחבר היא כי יש ליזום תיקון מייד לנהחייה הלא מידתית לעייל. אשה אשר בדתה סיפור על אלימות מצד בן-זוגה (שלא לדבר על בידוי סיפור אונס), תהיה צפויה להעמדה לדין פלילי על כל המשתמע מכך ובכלל זה- מאסר בפועל. זאת כמובן בנוסף לחשיפתה לתביעה נזיקית מצד בן-זוגה. בהצעה זו, קודמו אגב כך גם זכויות נשים: היה ואשה אכן תתלונן כנגד בן-זוגה בגין אלימות, וביודעה את הסנקציה הצפויה לה באם יתברר כי אכן היתה כאן תלונת שווא, ובכל זאת בחרה להתלונן, הרי שהתייחסות גורמי אכיפת החוק תהיה מיידית וזאת לנוכח ההכרה כי כנראה יש אמת בדברי האשה. כמובן שעל המשטרה לחקור את תלונת האשה, ואולם במקרה דנן גורמי אכיפת החוק יפעלו מהר יותר מאשר במקרים אחרים.

הצעה זו של החלת אישום פלילי בגין תלונות שווא, מעצימה את יכולת האשה לזכות לסעד אכיפתי ומשפטי, אך מנגד- ישנה כאן הבהרה כי שימוש לא ראוי בנשק צו ההרחקה עשוי להיות חרב פיפיות.

לצערנו אנו עדים למקרים בהם נשים בודות מליבן סיפור אונס ולא אחת גבר מוצא את עצמו במערבולת אשר סופה מי ישורנו. יודגש: על תלונת אמת יש להחמיר בענישה. אולם על תלונת שווא יש להחיל ענישה!

פסק דין שהינו בבחינת רוח גבית בכל הקשור לשימור זכויות הבעל ו/או אב, ניתן בבית המשפט המחוזי בירושלים (עמ"ש 543/09). כאן נקבע כי צו ההרחקה שניתן כנגד הבעל יבוטל והאשה תשא בהוצאות משפט. עיקרי פסק הדין:

בית משפט לענייני משפחה בירושלים נתן לבקשת אשה צו מניעה קבוע נגד בעלה האוסר עליו להיכנס לדירה או להימצא בתחום של מאה מטרים ממנה.

כמו-כן הצו מונע את שימוש הבעל בדירה המשותפת וברכב הנמצא בשימוש האשה. בית המשפט קיבל את התביעה בהסתמך על התרשמותו

כי הבעל " ... אינו מסוגל לעמוד בהבטחותיו שישלוט על עצמו וכי לא יתן פורקן ליצר האלימות שבו".

בהחלטתו, קבע בית המשפט כי זכותה של האשה למדור שקט ללא האיום המתמיד מצד הבעל, גוברת על הפגיעה בזכויות המגורים של הבעל בדירה, זאת מבלי לגרוע מזכויותיו הקנייניות בדירה, ככל שיש לו זכויות כאלו.

הבעל ערער וטען כי מתן הצו להרחקה- בטעות יסודו, שכן הוא ניתן בעקבות אירוע חד-פעמי בו נקט בנו הבגיר, באלימות נגד אביו. הבעל טען, כי אשתו ניסתה לסחוט ממנו ויתור על הדירה תוך ניצול מצבו, באומרה כי אם יכנס לדירתם המשותפת, בנו יפגע בו. בית המשפט המחוזי קיבל את ערעור הבעל וביטל אגב כך, את החלטת בית המשפט לענייני משפחה, בקובעו כי אין הצדקה להרחיק את הבעל מהדירה אגב שלילת זכות השימוש בה.

בית המשפט ציין, כי צו המונע באופן מוחלט את כניסתו של בן זוג לדירה המשותפת של הזוג יינתן רק במקרים בהם יגיע בית המשפט למסקנה כי אין מנוס וכי בהפעלת הצו יוסר החשש מהפעלת אלימות והטרדת חוזרות. ואולם, במקרה הנדון לא כך הוא המצב.

בנוסף, טענת האשה כי "הבעל אינו מסוגל לעמוד בהבטחותיו ולשלוט בעצמו" לא הוכחה. בית המשפט חייב את האשה בתשלום הוצאות הבעל בסך 5000 שקלים.

היכן הענישה הפלילית בגין תלונת שווא? דומה כי תהייה רבתי זו נותרה בחלל האוויר, ללא מענה.

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

מען: אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616

דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

ECR
Ex-Court Conflict Resolution

סיכום:

צו ההרחקה הינו כלי יעיל להתמודדות עם אלימות במשפחה, ואולם השימוש הנפוץ בו יצר לא אחת מציאות בה התוצאות בגין השימוש הלא ראוי, מעיבות ומטילות צל כבד על המטרה הראויה אשר לשמה נולד השימוש בצו ההרחקה.

העצה הנכונה ביותר הינה להימנע ממהלכים חד-צדדיים אשר עשויים להעצים את העוינות בין הצדדים וליצור תבערה רבתי.

תבונה אנושית נמדדת גם ובעיקר במצבי קונפליקט.

הפרדת כוחות הינה פתרון ראוי. הסכם קבע באמצעות גישור הינו פתרון חכם בו שני הצדדים מתעלים על העוינות בשם ההבנה בתועלות העתידיות הטמונות בסיום קשר הזוגיות באמצעות הליך גישור.